

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Somatopedie a logopedie

studijní opora pro kombinovanou formu studia

Tělesná výchova a sport zdravotně postižených

Mgr. et Mgr. Alena Lejčarová, Ph.D.
Mgr. Miroslava Plívová

Praha 2009

Anotace:

První část předmětu se zabývá vybranými tématy z oblasti somatopedie, prohlubuje znalosti posluchačů z oblasti platné legislativy vztahující se k osobám s tělesným postižením, hlouběji proniká do problematiky zejména péče, výchovy a vzdělávání jedinců s tělesným a zdravotním postižením.

Druhá část předmětu seznamuje studenty magisterského studia s dalšími aspekty logopedické prevence a terapie. Zaměřuje se především na otázky logopedické intervence u různých typů postižení a u seniorů. Rozvíjí poznatky získané na bakalářském stupni studia.

Tematický plán prezenčního studia **povinný předmět 2/2 Z, ZK**

1. Charakteristika vybraných druhů tělesného postižení - degenerativní poškození pohybového aparátu, Perthesova choroba, progresivní svalová dystrofie, poúrazové stavy. Edukační důsledky.
2. Centrální a periferní obrny u dospělých (Sclerosis multiplex, Parkinsonova nemoc, mozečková heredoataxie, cévní mozková příhoda, mozková embolie, Friedreichova heredoataxie), infekční obrna. Soběstačnost a sebeobsluha.
3. Somatické, psychické a sociální aspekty tělesného postižení. Specifika práce s tělesně postiženými.
4. Speciálněpedagogická diagnostika hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky, zvláštnosti u tělesně postižených, pedagogická intervence.
5. Rehabilitace hybnosti jako součást pedagogické rehabilitace (Vojtova reflexní lokomoce, metodika manželů Bobathových, Petöho terapie). Rehabilitační stacionáře. Herní terapie, herní specialista. Respitní péče. Hospicová péče.
6. Teorie vzdělávání tělesně a zdravotně postižených dětí a mládeže.
7. Volnočasové aktivity jedinců se zdravotním a tělesným postižením. Organizace a sdružení pro jedince se zdravotním a tělesným postižením, význam svépomocných skupin.
8. Historie péče o osoby s poruchou komunikace, významné osobnosti oboru, výzkumné směřování v současnosti, aktuální otázky logopedické praxe.
9. Organizace logopedické péče v České republice, modely organizace logopedické péče v zahraničí.
10. Logopedická prevence v práci speciálního pedagoga, možnosti prevence na primárním stupni vzdělávání.
11. Hlasové poruchy (etiologie, diagnostika, terapie, hlasová hygiena u profesionálů).
12. Symptomatické poruchy řeči (řeč u DMO, mentálně postižených, zrakově postižených).
13. Alternativní a augmentativní komunikace, komunikační systémy a jejich využití v praxi.
14. Logopedická problematika u seniorů.

(bez seminářů)

Požadavky pro uzavření předmětu

zápočet (100% docházka na semináře, vypracování 1 odborného referátu,
písemný test)
zkouška (ústní)

Doporučená literatura:

1. CASTILO, R. M. *Orofaciální regulační terapie*. Praha: Portál, 2006.
2. JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. Praha: Nakladatelství Triton, 2001.
3. KÁBELE, aj. *Somatopedie: Učebnice speciální pedagogiky tělesně a zdravotně postižené mládeže*. Praha: Univerzita Karlova, 1992.
4. KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R., ZAVAZALOVÁ, H., SUCHARDA, P., aj. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004.
5. KLENKOVÁ, J. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006.
6. KLENKOVÁ, J. *Možnosti stimulace preverbálních a verbálních schopností vývojově postižených dětí*. Brno: Paido, 2000.
7. KOLLÁROVÁ, E. *Somatopédia pre učiteľov*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1991.
8. KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. Praha: Portál, 2005.
9. LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002.
10. PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007.
11. RENOTIÉROVÁ, M. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2002.
12. THOROVÁ, K. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál, 2006.
13. TROJAN, S., DRUGA, R. *Fyziologie a léčebná rehabilitace motoriky člověka*. Praha: Grada, 2001.
14. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004.
15. VÍTKOVÁ, M. *Paradigma somatopedie*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.
16. VÍTKOVÁ, M. (Ed.) *Základy speciální pedagogiky I. Pro studenty přírodovědecké fakulty a fakulty informatiky*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002.

Tématický plán pro kombinované studium povinný předmět 12 h Z, ZK

V rámci 6 dvouhodinových konzultací pro kombinované studium budou přednesena následující témata:

1. Somatické, psychické a sociální aspekty tělesného postižení. Specifika práce s tělesně postiženými.
2. Teorie vzdělávání tělesně a zdravotně postižených dětí a mládeže.
3. Volnočasové aktivity jedinců se zdravotním a tělesným postižením. Organizace a sdružení pro jedince se zdravotním a tělesným postižením, význam svépomocných skupin.
4. Historie péče o osoby s poruchou komunikace, významné osobnosti oboru, výzkumné směřování v současnosti, aktuální otázky logopedické praxe
5. Organizace logopedické péče v České republice, modely organizace logopedické péče v zahraničí
6. Logopedická prevence v práci speciálního pedagoga, možnosti prevence na primárním stupni vzdělávání

Písemný test pro zápočet (zápočtové období), vypracování 1 **odborného referátu**, ústní zkouška

Samostudium:

Návody:

U každé kapitoly určené k samostudiu jsou uvedeny **literární zdroje**. Ke kontrole studia jsou u každého úseku uvedeny **ÚKOLY PRO STUDENTY**, vyžadující stručné odpovědi na zadané otázky.

V případě nejasností je možné konzultovat problém s vyučujícím pomocí e-mailu či se přihlásit elektronicky na individuální kontaktní konzultaci v konzultačních hodinách.

SOMATOPEDIE

1. Charakteristika vybraných druhů tělesného postižení. Edukační důsledky.

Charakteristika vybraných druhů tělesného postižení - degenerativní poškození pohybového aparátu, Perthesova choroba, progresivní svalová dystrofie, pouřazové stavy. Edukační důsledky.

Literární zdroje:

RENOTIÉROVÁ, M. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2002.

Klíčová slova: *Perthesova choroba, osteonekróza, myopatie, degenerativní nervová postižení*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaká specifika ve vzdělávání vyžaduje dítě s Friedreichovou ataxií?
2. V čem spočívá hlavní úkol speciálního pedagoga při edukaci dítěte s Duchennovou svalovou dystrofií?
3. Jak byste jako učitel mohl u Vašeho svěřence poznat Perthesovu chorobu?
4. Co nastává při poškození dolní krční míchy?
5. Čím jsou charakteristická úrazová poškození periferních nervů?

2. Centrální a periferní obrny u dospělých. Infekční obrna. Soběstačnost a sebeobsluha jedince s tělesným postižením.

Centrální a periferní obrny u dospělých (Sclerosis multiplex, Parkinsonova nemoc, mozečková heredoataxie, cévní mozková příhoda, mozková embolie, Friedreichova heredoataxie), infekční obrna. Soběstačnost a sebeobsluha.

Literární zdroje:

RENOTIÉROVÁ, M. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2002.
TROJAN, S., DRUGA, R. *Fyziologie a léčebná rehabilitace motoriky člověka*. Praha: Grada, 2001.

Klíčová slova: Parkinsonova choroba, roztroušená skleróza, cévní mozková příhoda, soběstačnost

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké jsou příznaky roztroušené sklerózy?
2. Jaké jsou příznaky Parkinsonovy nemoci?
3. Jak hodnotíme soběstačnost u jedinců s tělesným postižením?
4. Jaké bývají následky u cévní mozkové příhody?
5. Jaké technické pomůcky pro sebeobsluhu byste doporučili jedincům s tělesným postižením?

3. Speciálněpedagogická diagnostika hrubé a jemné motoriky.

Speciálněpedagogická diagnostika hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky, zvláštnosti u tělesně postižených, pedagogická intervence.

Literární zdroje:

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007.
SVOBODOVÁ, J. *Předškolní příprava dítěte s postižením hybnosti ve SPC se zaměřením na rozvoj grafomotoriky*. Brno: Masarykova univerzita, 1997.

Klíčová slova: úchopy, grafomotorika, motorika, diagnostika

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky

1. Jaké znaky se hodnotí v rámci somatopedické diagnostiky v oblasti motoriky?
2. Vysvětlete rozdíl mezi primárním, sekundárním a terciárním úchopem.
3. Jak byste procvičovali špetku dvěma prsty?
4. Které úchopy patří mezi pluridigitální?
5. Jak lze diagnostikovat celkovou pohyblivost prstů?

4. Rehabilitace hybnosti jako součást pedagogické rehabilitace. Herní terapie. Respitní péče. Hospicová péče.

Rehabilitace hybnosti jako součást pedagogické rehabilitace (Vojtova reflexní lokomoce, metodika manželů Bobathových, Petöho terapie). Rehabilitační stacionáře. Herní terapie, herní specialista. Respitní péče. Hospicová péče.

Literární zdroje:

JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. Praha: Nakladatelství Triton, 2001.

RENOTIÉROVÁ, M. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2002.

VÍTKOVÁ, M. *Paradigma somatopedie*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.

Klíčová slova: *Vojtova metoda, Bobath koncept, Petöho terapie, herní specialista, respitní péče*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Na jakém principu funguje Vojtova reflexní terapie?
2. Co je cílem terapie manželů Bobathových?
3. Na jakou cílovou skupinu je zaměřena Petöho terapie?
4. Co je náplní činnosti tzv. herního specialisty?
5. Co je to respitní péče a v jakých formách může probíhat?

LOGOPEDIE

5. Hlasové poruchy.

Hlasové poruchy – etiologie, diagnostika, terapie, hlasová hygiena u profesionálů.

Literární zdroje:

KLENKOVÁ, J. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006, s. 175-180.

Klíčová slova: *hlasové poruchy, hlasová hygiena*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Co je foniatrie a čím se zabývá?
2. Jaká je etiologie hlasových poruch?
3. Jaké jsou metodiky nácviku správné fonace?
4. Jaké jsou zásady hlasové hygieny u hlasových profesionálů?

6. Symptomatické poruchy řeči.

Symptomatické poruchy řeči – řeč u DMO, mentálně postižených, zrakově postižených.

Literární zdroje:

KLENKOVÁ, J. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006, s. 180-205.

CASTILO, R. M. *Orofaciální regulační terapie*. Praha: Portál, 2006.

Klíčová slova: DMO, mentální retardace, vývoj řeči, zrakově postižení

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké typické znaky má narušená komunikační schopnost u osob s DMO?
2. Jaké jsou možnosti terapie narušené komunikační schopnosti u osob s DMO?
3. Jaké jsou zásady v přístupu k osobám s DMO?
4. Jaké typické znaky nese narušená komunikační schopnost u osob s mentálním postižením?
5. Jak probíhá vývoj řeči u mentálně postižených?
6. Jaké máme možnosti rozvoje komunikační schopnosti u osob s mentálním postižením?
7. Jaké jsou zásady pro komunikaci s osobami s mentálním postižením v praxi?
8. Co je obsahem orofaciální regulační terapie?
9. Čím se vyznačuje řeč osob se zrakovým postižením?

7. Alternativní a augmentativní komunikace, komunikační systémy a jejich využití v praxi.

Literární zdroje:

KLENKOVÁ, J. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006, s. 206-211.

THOROVÁ, K. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál, 2006, s. 382-392.

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie – teoretické základy a metodika*. Praha: PARTA, 2007, s. 150-165.

Klíčová slova: *autismus, VOKS, Makaton, Bliss*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Čím se liší alternativní a augmentativní komunikace od běžné komunikace?
2. Co znamená augmentativní komunikace?
3. Jaké jsou nejběžnější komunikační systémy, co je jejich podstatou a u jakých typů postižení je lze používat?
4. Jaké jsou možnosti komunikace u osob s poruchou autistického spektra?

8. Logopedická problematika u seniorů.

Literární zdroje:

KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R., ZAVAZALOVÁ, H., SUCHARDA, P., aj. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004.

Klíčová slova: *senior, komunikace, komunikační schopnost, rizikové faktory narušení komunikační schopnosti ve stáří*

ÚKOLY PRO STUDENTY: Zodpovězte si kontrolní otázky:

1. Jaké změny přináší stárnutí ve vztahu ke komunikační schopnosti jedince?
2. Jaké se vyskytují rizikové faktory narušení komunikační schopnosti v senilním věku?
3. Jaká onemocnění typická pro období senia mohou být podkladem pro narušení komunikační schopnosti?
4. Jaký význam má sociální okolí pro udržení dobré komunikační schopnosti seniora?
5. Jaká preventivní opatření lze učinit pro udržení dobré komunikační schopnosti seniora?
6. Jaké jsou možnosti logopedické intervence u seniorů?
7. Jaké jsou zásady komunikace v geriatricii?